

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Збірник матеріалів

**XXVII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

20 лютого 2025 року

Київ 2025

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2025. 385 с.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 7 від 26.02.2025)

Редакційна колегія:

Голова Трофименко М..В., ректор МДУ, доктор політичних наук, професор;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Іванець Т. М., голова Ради молодих вчених МДУ, кандидат політичних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Омельченко В.Я., доктор економічних наук, професор;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 20 лютого 2025 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методики викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

5. Батанов О. В. Людина у місцевому самоврядуванні: проблеми взаємодії в умовах викликів російсько-української війни. Право України. 2024. № 6. С. 14–37.

Зелінська Марина Ігорівна,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Маріупольського державного університету

РОСІЯ ЯК СЛАБКА ДЕРЖАВА: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І ВИКЛИКІВ

Росія, будучи однією з найбільших країн світу, мала до повномасштабного вторгнення в Україну у лютому 2022 року, значні природні ресурси, військову міць і багату історію. Однак, незважаючи на ці переваги, зараз вже Росія стикається з безліччю проблем, які підривають її державну та соціальну стабільність. І втрата такої стабільності дає нам підстави провести стислий аналіз та прийти до висновку, що фактично Росія стала слабкою державою за теорією weak state.

Феномен weak states вже досить давно є предметом досліджень західних науковців. Це стосувалося пошуку шляхів вирішення проблем у декількох сферах, зокрема пострадянського трансферу низки країн, де намагалися вирішити питання швидкого та ефективного переходу цих країн з авторитарного правління до демократії.

Безліч дослідників процесів політичного трансферінгу намагаються знайти відповідь на питання: «Чому копіювання демократичних інститутів і втілення ідей модернізації в одних країнах має величезний успіх, а в інших, вже заздалегідь, приречене на провал?». Деяким чином нова, яка набирає більшу популярність в Західній Європі і, особливо в США, «теорія слабкої держави» може дати відповідь на це питання.

Основними ознаками приналежності держави до weak state є:

- втрата фізичного контролю над територією;
- втрата права (монополії) держави на законне вживання сили;
- неможливість вироблення представниками влади колективних рішень;
- зростаючий рівень корупції та організованої злочинності;
- неможливість збору податків;
- широкомасштабні переміщення великих мас біженців та демографічні катастрофи;
- екологічні катастрофи;
- вторгнення ззовні.

Звичайно ж, для отримання статусу weak state достатньо лише декількох з вище перелічених ознак [1, 4].

Ми подамо основні аспекти, що свідчать про слабкість Росії як держави, включаючи економічні, політичні, соціальні та геополітичні чинники. Отже, почнемо з економічних проблем:

1.1.Залежність від природних ресурсів. Економіка Росії значною мірою залежить від експорту нафти та газу. Ця залежність робить країну вразливою до коливань світових цін на енергоресурси. Зниження цін на нафту у 2014 році призвело до значного скорочення доходів бюджету та уповільнення економічного зростання. Відсутність диверсифікації економіки обмежує її розвиток та стійкість. Припинення транзиту російського газу через територію України є важливою подією, яка має глибокі політичні наслідки. Україна тривалий час використовувала свій статус транзитної країни як важіль у відносинах із Росією, зокрема після початку війни у 2014 році. Однак дедалі агресивніші дії Росії, включаючи повномасштабне вторгнення у 2022 році, змусили Україну змінювати підхід до енергетичної політики [2].

1.2.Санкції та ізоляція, запроваджені західними країнами після анексії Криму та військової агресії на сході України, значно послабили російську економіку. Вони обмежили доступ до міжнародних фінансових ринків, уповільнили технологічний розвиток та скоротили обсяг іноземних інвестицій. Економічна ізоляція посилює внутрішні проблеми та знижує потенціал для зростання.

1.3.Корупція є однією з основних проблем російської економіки. Міжнародні індекси, такі як Індекс сприйняття корупції Transparency International, consistently place Russia серед most corrupt countries in the world. Розподіл державних коштів часто супроводжується масштабними розкраданнями, а зв'язки між владою і криміналітетом поглиблюються. Це послаблює довіру до уряду і створює умови для паралельної економіки. Корупція також ускладнює ефективне виконання військових контрактів, що впливає на боєздатність армії, оскільки саме у сфері Міністерства оборони Росії за останній час було декілька гучних скандалів саме через корупційні справи.

Щодо проблем політичної нестабільності Росії, то тут ми бачимо декілька визначальних аспектів:

2.1.Авторитарне управління Російська політична система характеризується авторитарними тенденціями, обмеженням громадянських свобод та придушенням політичної опозиції. Сильна концентрація влади в руках президента Володимира Путіна та його оточення призводить до відсутності системи стримувань та противаг. Це створює умови для зловживань владою та перешкоджає демократичному розвитку країни.

2.2. Політична система Росії побудована на жорсткій вертикалі влади, де рішення концентруються в руках обмеженої групи осіб. Однак останні події, такі як внутрішні конфлікти між елітами, свідчать про труднощі в досягненні єдності навіть у верхівці держави. Це особливо помітно у невдачах зовнішньої політики та управління економікою. Наприклад, дискусії щодо тактики військових операцій викликають протиріччя серед військових та політичних лідерів.

2.3. Ознакою слабкої держави є неможливість ефективного контролю над власною територією. У випадку Росії це проявляється у частковій втраті впливу на прикордонні регіони, особливо в умовах воєнних дій. Унікальним прикладом є захоплення Україною частини Курської області, що спричинило хвилю біженців із цього регіону. Ситуація підкреслює нездатність російської держави захистити власні кордони та забезпечити безпеку для населення.

2.4. Втрата монополії на законне вживання сили також як окремий аспект дуже яскраво зараз простежується в Росії, а саме той факт що в Росії посилюється вплив приватних військових компаній, таких як "Група Вагнера", які діють автономно від державних структур. Їхнє використання як зовнішнього інструменту політики демонструє слабкість держави у забезпеченні внутрішнього порядку. Крім того, у регіонах зростає активність локальних збройних груп, які можуть діяти поза контролем федеральної влади.

Третьою частиною важливих індикаторів визначення слабкості держави ми би назвали саме соціальні проблеми.

3.1. Демографічна криза Росія стикається з серйозними демографічними проблемами, які суттєво поглибилися з початком повномасштабного вторгнення у 2022 році, включаючи низьку народжуваність, високу смертність і відтік населення за кордон. Демографічна криза призводить до скорочення робочої сили, збільшення навантаження на пенсійну систему та уповільнення економічного зростання. Військова агресія Росії проти України викликала масову хвилю переміщень населення. Нещодавно спостерігається зворотна тенденція — біженці з Курської області, які рятуються від бойових дій. Це створює додаткове навантаження на соціальну систему.

3.2. Нерівність та бідність Високий рівень соціальної нерівності та бідності є серйозною проблемою для Росії. Незважаючи на значні природні ресурси, багатство розподіляється вкрай нерівномірно. Багато регіонів країни залишаються вкрай бідними та недостатньо розвиненими.

3.3. Погіршення екологічної ситуації в Росії також є свідченням слабкості держави. Відсутність ефективної політики у сфері екології призводить до деградації природних ресурсів і частих техногенних аварій, таких як розливи нафти чи забруднення водойм. У

зонах бойових дій екологічні проблеми лише посилюються, створюючи довгострокові загрози.

Додатково зазначимо, що такі індикатори, як відсутність суверенітету та міжнародно визнаних кордонів є важливими в наданні Росії статусу weak state. Росія перебуває у стані постійного конфлікту із західними країнами, що посилює її геополітичну ізоляцію. Військові дії в Україні, наявність захоплених територій, які не визнаються російськими, втручання у вибори інших країн та агресивна зовнішня політика призводять до посилення санкцій та погіршення відносин із основними світовими державами. Це обмежує можливості для міжнародного співробітництва та економічного розвитку.

Отже, Росія, попри свої безпідставні амбіції на міжнародній арені, все частіше демонструє ознаки слабкої держави (weak state) та невпинно наближається до статусу collapsed state, так званої гнучкої держави.

Література:

1. Maryna Zelinska, Anna Chechel. A Country With a "Weak State" Status:: Realities and Prospect Paperback – 6 Sept. 2019. English edition by Maryna Zelinska (Autor), Anna Chechel (Autor) LAP LAMBERT Academic Publishing (6 Sept. 2019) Paperback: 52 pages.
2. "Роль України у транзиті газу до Європи: виклики та перспективи." Офіційний сайт, 2024. <https://www.naftogaz.com>
3. Індекс сприйняття корупції Transparency International <https://cpi.ti-ukraine.org/en/>
4. Зелінська М. Інститут президентства в межах концепції "failed state"//Проблеми та перспективи розвитку державного управління в умовах реформування: [колективна монографія] /Заг. ред. Чечель А.О., Хлобистов Є.В. – Бельско-Бяла (Польща): Вища школа економіки та гуманітаристики, 2017. – 493 с.